

חנוכה - קדושת הקביעות והטלטול \ רה"י שליט"א

על מאמר מו"ר הרצי"ה ב"לנתיבות ישראל"¹

"כמו מלאכי, זה עזרא² העולה ומעלה וחוזר מבבל לא", הוא אחרון הנביאים וחותרם, - בהזכרת תורת משה עבד ה', מצות חוקיה ומשפטיה, עם הודעת שליחותו של אליהו הנביא להשיב לב אבות ובנים, - ובסיומו נמשכה בישראל רוח הקודש המכוונת למעשים ולמצבים השונים".

חז"ל אומרים שמלאכי זה עזרא, כלומר הוא היה בתחילת בית שני. מצד אחד אחרון הנביאים וחותרם הנבואה, ומצד שני בתחילת תקופה חדשה של עלייה לא"י ובית שני. בסוף הנבואה של מלאכי הוא אומר "זכרו תורת משה עבדי"³ - צריך להמשיך את התורה הלאה. אח"כ הוא מוסיף: "הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא", ומורה בסיום הנבואה להמשיך את הנבואה הלאה, ושיהיה המשך לנבואה ע"י אליהו הנביא, כלומר, לא בדיוק תהיה נבואה אח"כ אלא יהיו גלויי אליהו במשך הדורות. אחרי סיום הנבואה עדיין יש רוח"ק בישראל, שמדריכה ומתגלה מפעם לפעם. היא התגלתה לתנאים ואמוראים, בבית מדרשו של הראב"ד ועוד. כמו שמלאכי אחרון הנביאים, עולה ומעלה וחוזר מבבל לא"י ומדריך את התורה - "כן חג החנוכה, בהחזרת המלכות הישראלית, מלכות הארץ ותורת אלוקיה במלוא מפלאות נצחונה בביהמ"ק, הוא סיומם של החגים, של סדרי זמנים מקודשים בישראל, האחרון והחותם שלהם".

כמו מלאכי כך חג החנוכה. בחנוכה יש התחדשות של החזרת המלכות ועבודת ביהמ"ק. זה אחרון החגים, סיום סדרי הזמנים המקודשים בישראל,

¹ חלק ג' מתוך מאמר 'מבצר הקודש לישראל ולארצו', עמ' עז-עח (מאמר זה מופיע גם בספר 'אור לנתיבותי', נתיב קדושת הזמנים, מד- חנוכה חותם הזמנים עמ' פח-פט). השיעור סוכם ע"י אריאל שטראוס.

² סנהדרין יד. פז.

³ מלאכי ג, כב-כג

החותם שלהם. אמנם הוא רק חג מדרבנן, אבל חז"ל אומרים שיש כוח לחכמים לתקן. הגמ'⁴ שואלת איך מברכים אשר קדשנו במצוותיו וצווננו- והיכן צונו על חנוכה, ועונה "לא תסור"- כלומר מצווה דאורייתא לשמוע בקול חכמים- אז זה המשך של התורה. חנוכה עניינו המשך של החגים, כיון שהוא המסיים שלהם הוא הממשיך אותם. החגים דאורייתא- פסח, שבועות וסוכות ואח"כ פורים שהוא בגבול של דאורייתא/דרבנן. חז"ל אומרים לנו שאסתר זה חלק מכתבי הקודש, ואחרי זה בא חנוכה, (כמאתיים שנים אחרי פורים שהיה ג"כ בתחילת בית שני או לפני- יש בזה דעות). בכל אופן, בחנוכה מתחדשת מלכות ישראל, וע"י כך התורה מופיעה מחדש, ניצחון על היוונים והמתיוונים ומתחדשת עבודת בית המקדש - והוא אחרון בסדרי הזמנים והחותם שלהם.

מה הרצי"ה רוצה ללמד כאן? חתימה היא בעצם הדרכה לדורות, סיום פרק כמו מלאכי ועזרא שזה סיום פרק הופעת הנבואה בישראל, ומכאן והלאה המשכה של רוח הקודש ושל הדרכת התורה לכל הדורות. וכן החגים- סיום החגים פירושו שמופיעה לפנינו תמונת כל החגים, כל ההופעה השלמה של החגים, קודם לא היתה הופעה מושלמת, לא הגיעה השעה שיופיע חג חנוכה שהוא מסיים וחותם את הופעת סדרי הזמנים המקודשים בישראל. כשאין סיום חסר עוד משהו. כעת יש סדר של הופעת סדרי קדושת זמנים- שלושה רגלים, ר"ה, יוה"כ, פורים וחנוכה.

יש מדרגות בקדושה- יש קדושה מדאורייתא ויש קדושה מדרבנן, ולכל מדרגה יש את המעלות המיוחדות שלה. מדרגה של קדושת ימים מדרבנן, הכוונה לקדושה שהיא יותר בתוך המציאות, חודרת לתוך החיים פנימה, לעומת חגים מדאורייתא שבהם מתרוממים מעל החיים- למשל מלאכה אסורה. השבת היא השורש של קדושת הזמנים, כל המלאכות אסורות, בשבת אנו מתרוממים מעל המציאות ונפרדים ממנה, מעין עוה"ב. יו"ט הוא לא באותה מדרגה של פרידה מהמציאות ושל חיים ממושטים, אלא זה מורכב יותר, אמנם יש איסורי מלאכה באופן כללי, אבל מלאכת אוכל נפש מותרת, יש כאן כבר פגישה גדולה יותר עם המציאות. מתקדמים הלאה אל

⁴ שבת כג.

ימים שקדושתם רק מדרבנן כפורים- אין מגבלה של מלאכות, אין איסור מלאכה אבל יש איסור להיות בצער ואבלות, יש איסורים מסוימים ויש בזה מדרגות. וההבדל בין פורים לחנוכה הוא, שבפורים זה ימי שמחה ממש ואין אבלות ובחנוכה יש דיני אבלות, יש מדרגות מדרגות בהופעת קדושת הזמנים. מבחינה מסוימת קדושת הזמנים העליונה, שבת, מרימה אותנו מעל המציאות, ואח"כ המשך סדרי קדושת הזמנים ככל שהקדושה יותר מצומצמת היא בעצם יותר מופיעה בתוך המציאות.

ימי החנוכה הם ימי הודאה, אין ביטול מלאכה בימי החנוכה אבל יש בהם קדושה, כלומר יש מעלה מיוחדת של קדושה שמתפשטת גם לימי החול, גם בימים הפשוטים, ימי המעשה, גם בהם מופיעה קדושה, מדרגה מיוחדת. בכל אופן בחיתום סדר הזמנים מופיע לפנינו כל סדר קדושת הזמנים בשלמותם.

"לפי החיתום הזה ומתוכו, מתוך חדשו את קדושת המקום וחנוכו בה את גבורת רוח ישראל ותוקף חייו במעמד נצחו בשטפי המים הזידונים"

יש חיתום של זמנים קדושים, ועכשיו מדברים על מקום קדוש, החיתום של הזמנים נעשה במקום הקדוש ביותר, שיא הקדושה- ביהמ"ק. מתחדשת קדושת המקום וחזרת העבודה לביהמ"ק. יש גילוי להופעת רוח ישראל, תוקף חייו, גבורה המגלה את המציאות הנצחית של עמ"י שמתגבר על כל חולשה. מים זדונים- כולל גם אויבים כפשוטם וגם אויבים רוחניים.

"לפיכך, ובמדה זו, נתגלה יפוי כוחה של היהדות להמשכת קידוש זמניה בכל מצביה וטלטוליה השונים".

מהמשך קדושת הזמנים הללו שחותמם זה חנוכה, מופיעה כוחה של היהדות, יפוי כוחה של היהדות, להמשיך את קדושת הזמנים בכל המצבים והטלטולים השונים- הולכים עם קדושת הזמנים גם במצבים של טלטולים, שומרים על הקשר אל הקודש ע"י קדושת הזמנים.

"הקדושה המטלטלת של המאור, אשר בדרומה של קדושת הקבע, של בית הבחירה, נשתמרה בטהרתה בחותמו של הכהן גדול, בה היה הנס הגדול, בה הופיע השיא הנשגב של פלא הישועה במלחמת ה'".

הקדושה המטלטלת- הכוונה למנורה. המנורה היא כלי, ואפשר לטלטל אותו. המזבח צריך להיות מזבח אדמה. הבניין הוא בניין שמחובר לאדמה,

בניין ביהמ"ק, אבל יש במקדש כלים שאפשר לטלטל - מנורה, שולחן, ארון שיש לו בדים, הוא מיועד לטלטול, "בטבעות הארון יהיו הבדים לא יסורו ממנו"⁵ צריך שיהיה ארון עם בדים שנועדו לטלטול. יש בביהמ"ק שני צדדים של קדושה - יש צד של קדושה שקבועה במקום מסוים, בלתי ניתן לטלטול, קבוע בקרקע, קדושת המקום, מזבח שצריך להיות מחובר למקום, ויש בתוך ביהמ"ק כלים שהם מטלטלים. נפקא מינה לדינא - שכלים שמטלטלים מקבלים טומאה, ודבר שמחובר לקרקע לא מקבל טומאה. יש על זה אריכות גדולה שהרצי"ה דן בדבר הזה שעניינה של המנורה להיות כלי, מטולטלת - אם יעשו מנורה שמחוברת לאדמה אין לה גדר של מנורה, היא מאבדת את תורת כלי שלה. הדיון נובע מהאיסור לעשות כלים כמו שהיו במקדש, לא שולחן, לא ארון ולא מנורה כמו שהיה במקדש, ואסור לבנות בית כצורת ביהמ"ק. מנורה מחוברת לקרקע היא כבר לא מה שהיה במקדש, זה כבר משהו אחר לגמרי. מנורה של ביהמ"ק היא כלי, ומנורה שמחוברת לאדמה היא כבר אינה בתורת כלי, יש לה דין של מציאות אחרת, של קרקע. הרצי"ה מדבר על זה בביאור מאוד רחב עם הרב פראנק⁶ - הרב פראנק אמר שכתוב על המנורה שהיא טהורה, משמע שיכול שתהיה בה טומאה, משמע שהיא מטלטלת, וההוכחה לדבריו, כמו שכתוב על המזבח שכיון שמטלטל הוא מקבל טומאה. המטלטלות הזאת משמעותה, שאפשר לקחת את הקדושה ולהמשיך אותה למקומות אחרים, הקדושה אינה רק בביהמ"ק, אפשר לקחת חלק מהקדושה (לא הכל כי א"א לקחת את הבניין, אבל חלק מעניין הקדושה הזאת אפשר) ולהמשיך אותה למקום אחר. "הקדושה המטלטלת..." - מצד אחד בית הבחירה הוא קביע וקיימא ואין בו אפשרות לשינוי, אבל מצד שני יש בו גם קדושה מטלטלת. קדושה זו נשתמרה בטהרתה, מצאו פך שמן שלא נטמא - לא פגעו בקדושה. שמן זה סימן לתוכן פנימי, השמן נשאר בטהרתו, הוא מבטא קדושה שנשארה בטהרתה. היוונים וכל המצב של הקלוקול לא הצליחו לפגוע בקדושה

⁵ שמות כה, טו

⁶ בדעת כהן בהערות עמ' תלט

הפנימית- היא נשתמרה בטהרתה בחותם של הכהן הגדול. "בה היה הנס הגדול..."- הנס העל טבעי, היתה שם מלחמת ד' עם הרבה פלאים של ישועה ונצחונות, אבל הנצחונות האלה היו ניסים שבתוך הטבע, נסתרים. רבש"ע מוביל את כל המלחמות וכל הנצחונות כמובן, אבל השיא הזה התגלה ממש ע"י נס גלוי, נס שמבטא את הקדושה של ביהמ"ק.

"האור של החג האחרון הזה, בהדור מצותו, נאצל ומתפשט מאז, בצורתו היחידית שהיא בהמשך דגמה ובשינוי תבנית מזו של המנורה הציבורית המקורית, בכל בית ישראלי, בכל משפחה ישראלית".

מאיפה נמשך האור הזה של מצוות נר חנוכה שבכל בית בישראל? זה בעצם מביהמ"ק! ממקור הקדושה, מהמקום הקבוע- נמשך האור הזה והוא מתפשט ומופיע עכשיו בכל בית ישראל. צריך לדעת לקשור את ההופעה הזאת של הדלקת נר חנוכה למקורה, לשורשה. אתה ממשיך כאן את האור הגדול של הופעתו בביהמ"ק עם כל הניסים שנעשו אז, והאור הזה מתפשט בצורתו היחודית כהמשך, אבל בשינוי, כי אסור לנו לעשות מנורה כמו שהיתה בביהמ"ק, אז החנוכייה שאנו עושים היא של שמונה קנים. "מזו של המנורה הציבורית המקורית..."- המשך התוך הרוחני- אבל שינוי צורה כי לא ראוי לעשות כצורת המנורה שעניינה להיות רק שם בביהמ"ק. הרב זצ"ל⁷ הסביר את הסיבה שקבעו להדליק שמונה ימים ולא שבעה, שהרי לכאורה הנס היה שבעה ימים כי מצאו ביום הראשון פך שמן שמספיק ליום אחד, הדליקו בו יום אחד ושאר הימים הכל דלק בנס, היה צריך להיות זכר לנס רק שבעה ימים? מסביר הרב כדי שלא יעשו מנורה של שבעה קנים לשבעה ימים לכן תקנו חכמים מנורה של שמונה קנים, שמונה ימים – שבעה ימים לזכר הנס ועוד יום זכרון ליום הראשון. עכ"פ הסיבה המרכזית היא שינוי הצורה מצורת המנורה המקורית, שלא יבואו לעשות מנורה כמו המנורה המקורית. זה אחד מהרבה התירוצים למה שמונה ימים, זה מה שהרב מתרץ.

"זה אור התורה ונר המצוה מאירים ומישרים בה את דרך החיים, בדעת רוממותם ותוכחת מוסרם, לכל בני ישראל בכל מושבותם, גם בכל מצרי

⁷ אגרת תשצז

נדחיהם, מגלים את חלקם באלוקיהם, את חלקם בתורתם ודבקם במצוותיו, מבטלים את עול מלכות הגויים, אשר סבובו ודועכו כאש קוצים, מפני השמן הנמשך בבתי הקדש הישראליים".

האור הזה שאנו מאירים, אור נרות התנוכה זה אור התורה ונר המצווה. האור הזה ממשיך להאיר וליישר. כשאנחנו מתבוננים מה התוכן של האור הזה, מה המשמעות של האור הזה שהוא מצוה שחכמים קבעו לנו, מצווה דרבנן שהיא המשך להדלקת המנורה של ביהמ"ק, פתאום כל אחד מישראל הוא בחינה של המשך הכהונה, המשך של עבודת ביהמ"ק, ונוהג זכר לזה, המשכת אותו הנס שהיה במקדש- זה אור שמאיר לנו בעצם את האור הפנימי, את האור המקורי. האורות האלה, אור התורה ונר המצווה, מאירים ומיישרים בה את דרך החיים- ע"י התבוננות בדבר ד', מאירים ומיישרים את דרך החיים בדעת רוממותם ותוכחת מוסרם לכל בני". אם נשים לב למילים, הפס' אומר "נר מצוה ותורה אור ודרך חיים תוכחת מוסר"⁸, זה רמזו כאן- זה אור התורה ונר המצווה שהם המיישרים את דרך החיים ומכוונים את המוסר. "לכל בני" בכל מושבותם בכל מיצרי נדחיהם"- אנחנו הולכים עם האור הזה, בכל מקום שאנו נמצאים- אנו מדליקים את נרות החנוכה וממשיכים את אותה הגדולה הפנימית, את אותה הדבקות, את אור התורה. ממשיכים עכשיו בכל המקומות שאנו נמצאים, בכל המיצרים, "מגלים את חלקם באלוקיהם". מודיעים- יש לנו חלק באלוקי ישראל, זה לאפוקי ממה שהיוונים אמרו שצריכים לכתוב על קרן השור, רצו שישראל יחתמו שאין להם חלק⁹, אבל אנחנו יש לנו חלק, ואנחנו מדליקים את הנרות האלה ומראים שיש לנו חלק באלוקי ישראל, מגלים את חלקם באלוקיהם. "את חלקם בתורתו"- תן חלקנו בתורתך ודבקנו במצוותיך, "ודבקם במצוותיו". "מבטלים את עול מלכות הגויים..."- הרצי"ה מרמז על מאמר חז"ל "וחובל עול מפני שמן", בזמן חזקיהו אומרת הגמ'¹⁰ שחפשו מדין ועד באר שבע ולא מצאו נער ונערה שלא בקיאים בהלכות טומאה

⁸ משלי ו, כג

⁹ ע"פ בראשית רבה ב ד ועוד

¹⁰ סנהדרין צד :

וטהרה, אז התפשטה התורה בכל חלקי ישראל, ומזה באה ההצלה של הנס בימי חזקיהו, שבאו אויבים ובלילה אחד מתו כולם, מלאך הרג אותם. חובל עול מלכויות שרצו להשתלט עלינו, מפני שמן שהדליקו בבתי המדרש ולמדו תורה, כולם עסקו בתורה ולכן סילוק עול מלכויות. "כל המקבל על עצמו עול תורה מסלקים ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ"¹¹. אז א"כ, זה בעצם אור התורה שמלוה אותנו מההופעה של ביהמ"ק, התורה והמצווה, ונמשך בבתי הקודש הישראליים, החלק הזה שאנו מכריזים שיש לנו חלק באלוקי ישראל, יש לנו חלק בתורה ואנו דבקים במצוות, אז מתבטל ממילא עול מלכויות שסבנו וסבבנו. מה הרב רוצה לרמוז כאן מכל מילות הפסוקים ומאמרי חז"ל? הוא רוצה שכשאדם הולך לקיים מצוות נר חנוכה- שהוא יחשוב על כל המהות הפנימית, על המקור שהתוכן הזה מכיל, איזה תוכן עצום- אנו עכשיו מתחברים עם המנורה של ביהמ"ק, עם האור של ביהמ"ק, וממילא לכל ביהמ"ק, עם קודש הקודשים, עם התורה שמופיעה בביהמ"ק, וממשיכים את האור הזה- היינו פעם במקור, במקום הקדוש בעצמו, ומשם ממשיכים את האור הזה במשך הדורות. אנחנו ממשיכים מה שעשו אבותינו, ומה שעשו אבות אבותינו, אנו עכשיו מדליקים נר זה המשך של מסורת ארוכה של דורות, כאילו האור הולך ונמשך, מבניין ביהמ"ק הקדושה הזאת נשמרת, א"א לפגוע בה כמו שאז לא יכלו לפגוע בה, פוגעים בדברים החיצוניים אבל א"א לפגוע בשורש הקדושה. שורש הקדושה הזאת נמשכת בכל המצבים - בכל המקומות ממשיכים את האור הזה.

"בעצם הופעת מציאותם, לשמה בלבד, "לא להשתמש בהם", שמוש מעשי או רוחני, "אלא לראותם" "כי קדש הם", ו"קדש הוא מלה בגרמיה", ו"טוביה גניז בגויה", מקיימים את היהדות וחיוניותה, את עקר כוחו של ישראל וערכו היסודי שבעצם מציאותו, כי קדש הוא לה', בכורו ועליונו-, ו"בהיותם הם קדושים".

¹¹ ע"פ תנחומא חקת סימן מט וילקוט שמעוני פרשת חקת רמז תשסד ד"ה אז ישיר ישראל

מדליקים את הנרות האלה שיאירו, לא להשתמש בהם שימוש מעשי או רוחני, גם לא ללמוד תורה לאור הנרות האלה. צריך להתבונן בביטוי הזה, "כי קֹדֶשׁ" כי באמת הביטוי הזה הוא ביטוי שצריך לימוד. כי הדין הוא שנרות חנוכה הם לא קדושים - יש מצוות שהם קודש כמו תפילין, כמו ספר תורה שצריך לנהוג בהם קדושה, ואסור לפגום בהם וצריך לשמור על קדושתם, ויש מצוות שהם לא קדושות כמו ציצית, אין בהם קדושה - אחרי שהציציות התקלקלו אפשר לזרוק אותם, לא צריך לנהוג בהם קדושה, אבל בשעתם, הערך המצוותי שלהם זה קדוש, וכן נרות חנוכה, בשעה שהם דולקים אין רשות להשתמש בהם, אחרי גמר השימוש, שנעשתה בהם המצווה - אין בהם קדושה. עצם הביטוי "כי קֹדֶשׁ הם", המילה קודש היא מילה בעלת משמעות עמוקה מאוד. יש שלוש מדרגות - קֹדֶשׁ, קדוש, קדושה. קֹדֶשׁ זה שלוש אותיות, "קֹדֶשׁ הוא מלה בגרמיה" (זוהר) - היא מילה בפני עצמה, אין לה הגדרה. הרב הנזיר כותב בהקדמה לאורות בקודש, שפעם נכנס לרב ושאל אותו מה זה קדש והרב הרהר איך להגדיר ואמר "המתגלה בקדושה". "מילה בגרמיה, וטוביה גניז בגויה" - הטוב גנוז בתוכו, כך לשון הזוהר. זאת אומרת זו מילה בלתי ניתנת להסברה, אין המושג הזה בפילוסופיה, אין בלקסיקון הפילוסופי מושג של קדושה, למה? קדושה זו השפעה על טבעית - הפילוסופיה לא מכירה מה זה מעל הטבע, היא מכירה רק מה שהשכל מבין, הרגש מבין, מה שכוחות האדם מבינים, אבל מה שהאדם לא מבין בזה הפילוסופיה לא עוסקת, כל הפילוסופיה היא השכל, החכמה השכלית האנושית, וקֹדֶשׁ זה השפעה מלמעלה. קֹדֶשׁ בלי אות ו', אח"כ קדוש, מדרגה פחות מקדש, קֹדֶשׁ זה השורש הפנימי, למעלה למעלה למעלה, ואח"כ קדוש, קדוש זה מציאות. אח"כ יש קדושה. בקדוש הוספנו אות ו' ובקדושה הוספנו אות ה'. אות ו' זה כמו צינור, מתפשט, הקֹדֶשׁ שהיה סמוי ונעלם הוא קבל צינור שממשיך את הקדש אל החיים. אח"כ קדושה עם אות ה', לפי המהר"ל זה התפשטות, ארבע צדדים והמרכז - הקדושה לא מופיעה רק כזרם דק, קו, אלא מתפשטת. א"כ קֹדֶשׁ היא מילה מאוד פנימית, עליונה. הנרות הללו קרויים קֹדֶשׁ, זה בעצם ביטוי עמוק מאוד. אין לנו רשות להשתמש בהם, כי קֹדֶשׁ הם. זאת אומרת אנחנו מתחברים למקור של הקדושה היותר

עליונה, קֹדֶשׁ הַקֹּדְשִׁים, בהדלקת הנרות הללו. א"כ הנרות הללו שאין לנו רשות להשתמש בהם, שהם קֹדֶשׁ, מקיימים את היהדות ואת חיוניותם, כלומר הנרות קדש, גם ישראל נקראו קֹדֶשׁ - "קֹדֶשׁ ישראל לה' ראשית תבואתה", ישראל בכורים ובכור הוא קדוש. מציאות הנרות עניינם הוא בעצם לקיים את היהדות, את הופעת דבר ה' - התורה והמצווה, את עיקר כוחו של ישראל ואת ערכו היסודי הסגולי, לבטא את עניינם האמיתי של עמ"י, עניינם האלוקי, כי קֹדֶשׁ הוא לה', בכורו ועליונו, ובהווייתם הם קדושים, זה ביטוי של קדש.

"האחיזה הקרקעית, של אחרון סדרי זמננו, במרום ראשון מקומותינו, היא ממשכה וגומרת ומקנה בקרבנו את רכושנו המרובה, המתגלגל וחוזר בחליפות עתותינו וכל פרטיות תנודותינו, וכלם פונים בהתכונותם למקור המקום האחד, שהיא מביטחה את קיומינו ותקומתנו השלמה בה בשם ה'"

החג הזה, ימי החנוכה, קשורים עם מקום מסויים, המקום שבו קרה הנס-א"י, ביהמ"ק. יש מקום, קרקע, בסיס, וזה מקושר עם אחרון סדרי זמנינו. המקום הראשון, מקום ראשון גם במובן של זמן, מרום מראשון-ביהמ"ק נברא תחילה, אבן שתייה שממנה הושתת העולם- המקום הראשון שבו מתגלה קדושת הזמן האחרונה. התפיסה הזו של הקישור לאחרון הזמנים, זמן הקדושה, עם ראשון המקומות, היא שלמות. צריך לחיות את כל המציאות בשלמות על ידי התבוננות מאוד עמוקה. ימי החנוכה- הם רק דוגמא, בכל אירוע שקורה צריך לראות את העומק שלו, את המקורות שלו, את השייכות שלו, מאיפה זה נמשך ולאן זה מוביל.

החג האחרון חג החנוכה מביא שלמות הופעה של קדושת הזמנים, שמציג את כל סדרי הזמנים לפנינו. חז"ל אומרים ששכינה במערב, בעצם אנו יודעים תמיד שהמקום היותר עיקרי זה המזרח - "ממזרח שמש עד מבואו", ובביהמ"ק חז"ל אומרים שהשכינה היתה דווקא בקודש הקודשים שהיה במערב של ביהמ"ק. המהר"ל מסביר שבמקום האחרון מתבטאת כל השלמות של הופעת השכינה, כל התמונה מופיעה בשלמותה, נפגשים עם שלמות של הופעה אז הכל נראה ביחד. כך גם בהסתכלות על הדורות- הדור שלנו האחרון עיקבתא דמשיחא, עקבים. האבות היו ראש, אח"כ

הופיעו שאר חלקי הדורות שהיו שאר חלקי הגוף, האיברים של האומה, ודורות אחרונים הם עקבים, גם בעקבים יש כמה חלקים, יש כמה דורות בעיקבתא דמשיחא, וזה הסוף. מצד אחד זה הכי נמוך, הכי פחות חשוב, הרגליים תמיד קצת מטונפות כיון שהולכות בקרקע ויש שם לכלוך, יש בדורות אלה הרבה צורך בהתנקות, נוגע ברגל צריך לרחוץ ידיים כי הם לא נקיות - זה דור של עיקבתא דמשיחא. אבל מצד שני כאן עמ"י מופיע בשלמותו- לפני זה היתה הופעה חלקית, רק ראש ואיברים, הדור האחרון משלים את כל הופעת הדורות של האומה הישראלית, ככל שמתקרבים לסוף התמונה היא נעשית שלמה יותר. אם מסתכלים בפרט, אז נראה שהפרט הזה פחות חשוב מחלקים אחרים, אבל אם מסתכלים בכלל- יש לפרט הזה תפקיד מרכזי כי הוא הולך ומשלים את הופעת הכלל כולו- זו הסתכלות של שלמות. לכן יש מעלה בדורות האחרונים, מעלת ההשלמה, מעלת השלמות. אותו דבר חג חנוכה, החג האחרון שהשלים את הופעת קדושת הזמנים- יש לנו תמונה שלמה של הופעת קדושה בתוך הזמן, זמן קדוש, מציאות מיוחדת, זמן קדוש זה קדושה מציאותית. שבת שונה מיום חול, וגם יו"ט שונה, זה מהות אחרת. לא כולם רואים קדושה, יש כאלה שיש להם ראייה מיוחדת שיכולים לראות קדושה, אלו יחידים בדורות, הם רואים בעיני השכל או בנשמה שהיום מיוחד. קדושה זה מציאות אחרת, וזה לא בא לידי ביטוי רק בדינים שצריך לנהוג כך וכך. אם אדם מקדיש בהמה היא נהיית מציאות חדשה. הרצי"ה הסביר שקדושה זו מציאות, נפקא מינה לדינא ממש- שור פסולי המוקדשים. שור שהיה קדוש ופדו אותו, והפדיון גורם שהוא לא קדוש לגמרי, אסור בגיזה ועבודה ומותר באכילה, כל שור שהיה קדוש ונפל בו מום ופדו אותו - אסור לעבוד איתו ולגזוז אותו, מותר לשחוט אותו ולאוכלו - יש בו קודש וחול מעורבבים. אדם שחורש בשור כזה עובר באיסור קדושה וגם בכלאים, הוא משתמש בשור של קודש ושור של חולין ביחד. זה לא כמו פרד, שהוא תערובת של כלאים- חמור וסוס, זו מציאות בפני עצמה. אין איסור כלאים לעבוד בו משום שהוא מין אחר. לגבי רביעה, יש איסור על סוס או חמור. בכל אופן, הוא מין אחד לגבי השימוש בו, מותר לחרוש איתו. אבל שור פסולי המוקדשים, או שור קדוש רתום עם שור חולין, ועובד איתם - עובר על כלאים, כי קודש זה מין אחר,

למרות שלא רואים את הקדושה בעינים. שור לבן ושור שחור זה לא מין אחר, שור חזק ושור חלש זה לא מין אחר, אבל שור קדוש זה מין אחר, ויש נפקא מינה לדינא כי קדושה זה מציאות, וזה שלא רואים זה לא מפחית ממעלת הקדושה ואולי אף מעלה אותה, כי היא כ"כ עליונה שהעין הפשוטה לא רואה אותה. גם קדושת זמנים זה כך, וגם קדושה שחכמים יוצרים יש בה מציאות, אמנם לא כמו קדושה של תורה אבל יש בה מציאות מסוימת. התמונה שפוגשים בחנוכה - סיום של כל החגים והמשכם, הוא קשור להם, הוא יונק מהם, כי מציאות קדושת הזמן יונקת ממקור הקודש שזה החגים שיונקים משבת שהיא שיא הקודש של הזמנים - כל דבר שאנו פוגשים אנו צריכים לראות את שורשו ואת מקורו ואת עוצמתו בשורש, ושזה נמשך לכל הזמנים. כשנגשים להדלקת נרות חנוכה בגישה כזו, כל ההיסטוריה מצטיירת לפנינו, כל ההדלקות של כל הדורות עד ההדלקה של הנר במקדש. מה שהדליקו אבותינו ואבות אבותינו את הנר הזה אנו ממשיכים - 'מרוץ הלפיד', אנו ממשיכים את מרוץ הלפיד מאז כל הדורות עד עכשיו.

כל ההמשך מהמקור, מביהמ"ק. כשהאדם חי כך את עניין החנוכה זה נותן כוח ועוצמה, בטחון, כוח ועוצמה להמשיך הלאה. אנו יודעים שעם הנר הזה אנו יכולים להתמודד עם כל הקשיים שיבואו, התמודדנו איתם ועברנו איתם את כל השלבים, ואנו ממשיכים הלאה. זהו המבט שהרב מלמד אותנו פה.